

Lukács Juditra emlékezünk

SZUBJEKTÍV

Lapunkra nem jellemző, hogy saját helyzetét elemezze, vagy a lapot készítő munkatársak személyét, életét „naplózza”. Most mégis kivételt tennénk, miután eljutott hozzánk a meg-rázó hír, hogy elhunyt Lukács Judit, akinek tevékenysége, személyisége közel fél évszázadon keresztül komoly hatással volt a Pedagógiai – később az Új Pedagógiai – Szemlére. Vagy az-zal, hogy éppen ott dolgozott a szerkesztőségben, vagy azzal, hogy közvetve vagy közvetlenül orientálta, tanította a későbbi főszerkesztőket. Hatása olyannyira jelen van, hogy a szerkesz-tőség a szerzőkkel való együttműködésben máig folytatja az általa kialakított szöveggondo-zási gyakorlatot. Búcsúzik tőle lapunk elmúlt 30 esztendejének három főszerkesztője, Judit fia, illetve egyik legközelebbi munkatársa.

„Ezekből a hieroglifákból tanultam meg jobban írni, világosabban fogalmazni”

Valamikor a nyolcvanas évek közepén Kiss Ernő kollégámmal cikket írtunk az OPI je-lentős súllyal bíró folyóiratába, a Pedagógiai Szemlébe. A szerkesztőségből egy kedves hangú munkatárs felhívott, hogy meg kéne beszélünk a cikk néhány problematikus ré-szét. Különösebben nem izgultam a kézira-tunk esetleges problémái miatt, addigra mindkettőnknek több írásunk jelent már meg. A szerkesztőségben Lukács Judit, a kedves telefonáló hölgy fogadott. Némi be-mutatkozás, rövid beszélgetés után elem-tette alaposan összefirkált, különféle jelek sokaságával teletűzdelt kéziratunkat. „Picit át kellett alakítani a mondataitokat, világó-sabbá tenni, javítani a központosítást, és ami a legfőbb: egyszerűbbé kellett tenni a táblá-zatokat. Olvasd végig – mondta –, s utána beszéljünk.” Bevallom, meglepődtem a javít-ások tengerén, ugyanis akkoriban más

folyóiratok csak a szerkesztők által rendbe-
rakott anyag tördelt változatát küldték el.
Valójában a Judit által elem tett kézirat lát-
tán szereztem tudomást arról, hogy mi is a
szerkesztői munka. Szerzőtársammal szinte
minden javítást elfogadtunk, s jobbnak érez-
tük a tanulmány szövegét. Talán ez volt az a
pillanat, amitől fogva sokkal nagyobb odafi-
gyeléssel fésültem át saját írásomat. Aztán
hosszú ideig elkértem cikkeim szerkesztői
kézből kikerült, összefirkált, átnyilazott pél-
dányait. Gyakorlatilag ezekből a hieroglifák-
ból tanultam meg jobban írni, világosabban
fogalmazni.

Évek teltek el, s a sors úgy hozta, hogy
én is odakerültem a Pedagógiai Szemle szer-
kesztőségébe. A kilencvenes évek elején kol-
légáimmal együtt megpróbáltunk egy más-
fajta Szemlét, újat csinálni. Törekedve arra,
hogy a címlapra felkerült *Új* jelző valóban
új tartalmat is hordozzon, ügyelve arra,
hogy közben őrizzük a régi folyóirat érté-
keit. Ebben voltak a régi szerkesztők, köztük
Lukács Judit is jó partnerek. Judit

természettudományi képzettsége sokban hozzájárult ahhoz, hogy az Új Pedagógiai Szemle erőteljesen nyitott a természettudományi nevelés irányába, ahogy az ő másik érdeklődési irányultsága, a mérés-értékelés témája is fókuszált szerepet kapott a lapban. Az külön örömomre szolgált, hogy szívesen vállalkozott a lapban meghonosodó interjú műfajában történő szárnypróbálgatásokra is. Maig komoly neveléstörténeti értéket jelent az az interjúsorozat, amelyet Takács Gézával együtt készítették, megszólaltatva mindannyiunk szerkesztőségi tanítómesterét, Majzik Katit (Majzik Lászlónét), akivel életéről, pedagógiai kutatóvá válásának hátteréről beszélgettek. Ugyanilyen fontosságú az egyik legjelentősebb iskolakísérletező pedagógussal, Gáspár Lászlóval készült interjúsorozatuk.

Valamikor a kilencvenes évek közepén vége szakadt közös szerkesztőségi munkánknak, mivel Judit mérési-értékelési kutatóvá vált. Utoljára pár évvel ezelőtt talákoztunk egy bevásárlóközpontban. Megörültünk egymásnak, majd betegségeinket soroltuk. Bónom, hogy nem mondtam el, mennyire hálás vagyok a kiproparált cikkemért, amelyről fentebb szoltam.

Búcsúzom tőle, értelmes munkával teli élet volt az övé. Nyugodjék békében.

Schüttler Tamás

„Kérdeztünk, figyeltünk, tanultunk”

1993-ban háromnegyed évig voltam szerkesztőségi munkatárs az Új Pedagógiai Szemlénél. Emellett változatlanul aktív pedagógusként működtem, így hát se munkatárssá válásom, se kiválásom nem okozott fordulatot az életemben. Annyiban mégis, hogy nagy meglepetésemre olyanoktól kaptam bizalmat, megértést és teljes

szolidaritást a magam kissé kanyargós, kissé kalandos pedagógiai-kritikai magatartása iránt, akiktől ez nem volt magától értetődő, hiszen odakintről való voltam, és odakintről gondolkodó maradtam. Majzik Lászlóné és Lukács Judit, a szerkesztőség legtekintélyesebbje és a lap olvasószervezője mintha értették volna azt a lázongó valakit, akit valójában alighanem magam sem értettem igazán. Közös munka is lett ebből a bizalomból. Juddittal belekezdünk egy olyasféle vállalkozásba, amely általában komoly összeszokottságot kíván: interjúkat készítettünk a kortárs pedagógia jeles képviselőivel, mert az a számvetés, amelyre így sor került (sor kerülhetett volna, hiszen félbemaradt), talán hatással lehetett volna a zűrzavarra is, amely nemcsak általánosságban a rendszerváltást, hanem a pedagógiai rendszerváltást különösen is jellemezte. Beszélgettünk Gáspár Lászlóval, Szebenyi Péterrel, Andor Mihálllyal és Majzik Lászlónéval. Kérdeztünk, figyeltünk, tanultunk.

Aztán egy évtized múlva kapcsolatunknak volt még egy epizódja. Akkor éppen saját lapom volt, *Iskolakép* címmel, AKG-s, pilisborosjenői továbbképzős háttérrel. Aztán nem lett. A negyedik lapszám a szülőket „lázította” volna fel az iskola ellen (legalábbis ez volt a vád az akkori, frissen hivatalba lépett közoktatási minisztériumi vezetés felől). A szülőknek szóló ironikus, csípős nyelvű felhívás botrányt kavart, így a lap meg is szűnt. De ekkor Lukács Judit, aki a Kiss Árpád Országos Közoktatási Szolgáltató Intézet Vizsgafejlesztő Központ igazgatója volt, megpróbált segíteni a lap újraindításában, intézeti kiadványként, s első feladatként a bevezetés előtt álló kétszintű érettségiről készítettetem velem riportot, középiskolák véleményét tudakolva Sellyétől Ózdig. Ez lett az *Iskolakép* 4. száma, intézeti

kiadványként, *Reformvágta* címmel. Amennyire valószínűtlen volt, hogy egy politikai szinten is nyilvánosan megbélyegzett szerkesztő és pedagógiai-szakmai programja mellé álljon egy intézményvezető, ez épp annyira jelentett számomra vigaszt és hitet a folytatásra. Pedig ő matekos volt, én meg bölcsész. (Ha aztán a folytatás folytatására nem is kerülhetett sor.)

...Nyugtalanított, hogy mennyire csak a munkahely szerinti arcot idézem fel, ahogy az emlékező társaim is. S közben az édesanya járt a fejemben, Gábor fiát egyedül nevelő erős asszony. Némi keresgélés után elértem a fiút, aki az ELTE Társadalomtudományi Karán tanít. Kérésre felidézte Lukács Judit másik arcát is, az édesanyját.

Takács Géza

„Végig velem volt és lesz az, ahogy ő tanított”

Nagyon sok szép emléket őrzök anyukám munkahelyéről és egykori kollégáiról. Egészen kiskoromtól kezdve sokat jártam be hozzá, és bevallom, oda kisgyerekkoromban a telefonokon lévő színes gombok kavalkádja vonzott leginkább. Ahogy idősdtem, egyre többet éreztem meg én is abból a fantasztikus közegből, melyről többen is megemlékeztek. Akkor még nem értettem, de ez is egy lecke volt. Lecke arról, hogy milyen egy jó munkahely, hogy milyen emberekkel érdemes együtt dolgozni. Azóta is hálás vagyok azért, hogy anyu ilyen helyen tölthette életének nagy részét, és nagyon büszkén olvastam, hogy formálója is volt ennek a közösségnek.

Amennyiben az ember egy pedagógus gyermeke, lekéből persze akad nem is

kevés. A mi esetünkben a matekleckék persze gyakrabban előfordultak az átlagosnál. Orvosi rendelőkben, fodrásznál, általában mindenhol, ahol várni kellett, és a figyelmeimet lekötöni, mi matekfeladatokon gondolkodtunk. Sok minden mellett a matematika szeretetét is tőle kaptam, ezeken a játékos időtöltéseken keresztül, és ez alapvetően meghatározóvá vált később, leginkább a szakmai életemben.

Mindezek mellett a tanítás és az oktatás szeretetét is megkaptam tőle. Bár pedagógiai végzettségem nincs, egyetemista korom óta folyamatosan tanítok. Kezdetben magántanítványokat korrepetáltam, később egyetemen oktattam, utóbbit mai napig gyakorlom. Semmilyen más szakmai tevékenységtől nem kaptam annyit, mint a tanítástól, és ez is egy olyan út volt, melyre édesanyám miatt léptem, és amelyen járok most is. És persze végig velem volt és lesz az, ahogy ő tanított. Engem, rokonokat, néha magántanítványokat. A türelme, a képesség a másik értetlenségének megértésére, és megtalálni a módot, hogyan kell ugyanazt elmondani máshogy, ha kell, újra és újra, hogy a másik végül mégiscsak megértse. Ebben mindig jó volt, és ezt igyekszem követni magam is a katedrán, és persze azon kívül is.

Anyu mindig azt mondta, hogy nevelésben a legfőbb tanulság az volt a számára, hogy teljesen mindegy, mit mond, végső soron úgyis a példa, amit mutat, az lesz a döntő. Még abban az esetben is, ha bizonyos dolgokban jobban örült volna, ha nem követem a példáját. Egy újabb lecke, amely most, amikor – tragikusan kevéssel édesanyám elvesztése előtt – magam is szülővé váltam, különös jelentőséggel bír. A gyermeknevelés, a legújabbban előttem álló és egyben minden eddigienél

nagyobb kihívás, amellyel nélküle kell már szembenéznem. Ez ijesztő, talán a legijeszteőbb. Minden reményem abban van, hogy itt is sikerül követnem a példát, amit mutatott nekem, mert ő ebben (is) fantasztikus volt. Így tehát ha sikerül, akkor minden rendben lesz.

Lovics Gábor

„Stratégiai gondolkodása, racionalitása és az elveihez való ragaszkodása támogatta”

Judittal évtizedekig dolgoztam együtt, és ennek során szoros barátság is kialakult közöttünk. A kapcsolatunk különösen elmélyültté vált az utóbbi években, sokszor és hosszan beszélgettünk. Judit kiterjedt hálózattal rendelkező telefonos kapcsolattartó volt, a beszélgetésekben szeretett reflektálni az általa ismert emberek gondolataira, lelkiállapotára, érzelmeire, véleményére, konfliktusaira, és mindeközben ő is megosztotta a meglátását, tapasztalatait. Az utóbbi időben alapvetően megfigyelővé, szemlélődővé vált, általában megértésre és türelemre intett, bár néhány kérdésben megdönthetetlenül szilárd álláspontot képviselt. Fájó a hiánya.

Szakmai életútját én egy következetesen felépülő és szinte egyenes vonalú pályának látom. Matematika–fizika tanári végzettségét követően tanári tapasztalatai és belső igényei készítettek arra, hogy elvégezze az ELTE pedagógia szakát is. Többet szeretett volna tudni az általa akkor ismert tanítványairól, problémáik, viselkedésük mélyebb megértésére vágyott. Később folyóiratszerkesztőként dolgozott, majd fő tevékenysége a 2005-ben belépő kétszintű érettségi vizsgarendszert kialakító munkacsoport létrehozása és vezetése lett. Szoros együttműködésünk innen datálható. A

fejlesztő tevékenységet az idő során értelem-szerűen az új vizsga eredményeinek elemzése, értelmezése váltotta fel. Mindezen feladatok egy magas szakmai tudású csoport éveken át tartó intenzív és eredményes együttműködését kívánták meg, melynek során a kezdetben tizenkét vizsgatárgyat kidolgozó szakértői, tanári csoportok meghatározó szereplőivé lettek a közoktatás akkori jelentős változásának. Juditot stratégiai gondolkodása, racionalitása és az elveihez való ragaszkodása is támogatta abban, hogy – az azóta megszűnt – Országos Közoktatási Intézet (OKI), majd Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) kereteiben kiadott publikációkban máig nyomon követhetők a Követelmény- és Vizsgafejlesztő Központ eredményei. Judit az évtizedek alatt nagyon sok szakértővel, tanárral és szerzővel dolgozott együtt, különféle címzetteknek szóló műfajokban érvényesítve szerkesztői tudását és igényességét. Az utolsó időkben is figyelemmel kísérte a matematikaérettségi vizsga feladatállományának alakulását, amelynek csúcslektora is volt. Sokan emlékezhetnek rá, hiszen a kisebb-nagyobb létszámú és akár eltérő tartalmi profilú csapatmunkákban is inspirálónak, empatikusnak és eredményesnek bizonyult. Sokak nevében köszönet mindeztért.

Horváth Zsuzsanna

„Sokkal fontosabb a szakmai-emberi közösség”

Idén szeptemberben lesz 30 éve, hogy az OKI-ba kerültem. Lukács Judit lett a közvetlen főnököm, aki kételkedve figyelte – mivel intézeti munkám mellett tanítottam, színházi előadásokat rendeztem, iskolát alapítottam –, hogy miként fogom majd a

munkacsoportommal elkészíteni a történelemérettségi új vizgákövetelményeit, hogyan fogom határidőre produkálni az elvárt feladatot. Főnökként szelíden, erőteljesen, mégis a demokratikus normák szerint irányított minket és fogta össze az érettségi fejlesztés munkálatait. Minden kérdést megvitatott velünk, hogy konszenzuális álláspontot képviselhesen a minisztériumi egyeztetéseken. A követelmények elkészítése után egy tanulmány keretében kellett bemutatnunk a folyamatot. Judit a tőlem kapott első szöveget ezernyi javítással és számolatlan kérdéssel adta vissza. Ez döböntett rá, hogy én nem tudok tanulmányt írni, ehhez nem elegendők a felsőoktatási és szaktanári gyakorlatban megszerezhető kompetenciák, ez a munka külön tanulást igényel.

Ahogy teltek az évek, mindinkább kiderült, hogy Judit számára a főnökségnél és a minisztérium által megrendelt feladatnál sokkal fontosabb a szakmai-emberi közöség, amelyet irányít. Jól látszott ez akkor, amikor az átszervezés következtében elrendelt létszámleépítéskor minden egyes elküldésre kerülő munkatárs védelmében szót emelt, és azoknak, akiket végül elküldtek, ő maga igyekezett munkát szerezni.

2010 után nagyot fordult a világ, az OFI főigazgatójaként én lettem Judit főnöke. Eközben ő, aki nemcsak központigazgatóként, de korábban egy rövid ideig főigazgató-helyettesként is dolgozott, sok-sok tanáccsal segítette a vezetői munkámat. Erre nagy szükségem volt, mert – bár két évtizede dolgoztam az intézetben – korábban azt sem nagyon tudtam, hol van az épületben a főigazgatóság. Sok tekintetben eltérő világnézetet, politikát képviseltünk. 2010 előtt legtöbbször ő állt az én kritikáim

kereszttüzében, sokszor fejét ingatva fogadta el az akkori oktatáspolitikára vonatkozó kritikáimat. Később fordult a kocka, és nekem kellett egyre többet lesütnöm a szememet, és ingatnom a fejemet a tőle érkező jogos észrevételekre. A megváltozott „ülérendből” is adódóan többször ütköztek álláspontjaink. Volt, hogy olyan regiszterben beszélgettünk, amibe a falak is beleremegtek. Mielőtt az indulatok végképp elszabadultak volna, felémlett bennem a Judittól is tanult magatartásminta: az emberi kapcsolatok fontosabbak a hatalomnál. „Vegyük újra a jelenetet” – mondtam, és onnantól nagyon vigyáztam arra, hogy a szakmai elvárások fölé helyezzem az emberi dimenziót.

A köztünk lévő szakmai kapcsolat lenyomata Juditnak a köteteimen végzett lektori munkája, amely a jogos szerkesztési, értelmezési, stilisztikai javításokon túl arra is kiterjedt, hogy megkérdezze: „Ezt a gondolatot, megállapítást, minősítést évek múlva is vállalni akarod?” Sokszor megfontolásra, visszakozásra készítetett. Nagy tanulságot jelentettek a higgadt meglátásai és az a szándék, hogy védeni szeretett volna a meg nem gondolt gondolatoktól.

Judit nagyon nem szerette a hivalkodást, a formásokat, a középpontba kerülést. Nem engedte, hogy az OFI-ban a nyugdíjazásakor bármilyen nyilvános keretben megköszönjük a munkáját, és elbúcsúztassuk. Bizonyára e róla szóló megemlékezéseket is értetlenül szemlélné. Pedig az általa képviselt, emberi szolidaritást középpontban állító magatartásminta nemcsak példa, de eredményeim szerint *minta* is lehetne.

Kaposi József